Nhà khoa học đoạt giải thưởng Tạ Quang Bửu 2018 Trần Đình Phong: Vai trò người lãnh đạo khoa học rất quan trọng

Theo sc.sshpa.com *11/05/2018 11:41*

Bài phỏng vấn riêng với TS Trần Đình Phong do cơ sở dữ liệu khoa học SSHPA (thuộc dự án Mạng lưới các nhà khoa học xã hội Việt Nam - NVSS) thực hiện ngay trước khi anh được công bố đoạt giải Tạ Quang Bửu 2018.

Ngày 5-5 vừa qua, Bộ Khoa học và Công nghệ đã công bố danh sách ba nhà khoa học đoạt giải thưởng Tạ Quang Bửu năm 2018. Trong đó, TS. Trần Đình Phong (Trường Đại học Khoa học và Công nghệ Hà Nội - USTH, Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam) là một trong 2 nhà khoa học đạt giải thưởng chính với công trình: Phong D. Tran, Thu V. Tran, Maylis Orio, Stephane Torelli, Quang Duc Truong, Keiichiro Nayuki, Yoshikazu Sasaki, Sing Yang Chiam, Ren Yi, Itaru Honma, James Barber, Vincent Artero, 2016. Coordination polymer structure and revisited hydrogen evolution catalytic mechanism for amorphous molybdenum sulfide. *Nature Materials*, 15, 640-646,doi:10.1038/nmat4588.

SSHPA trân trọng giới thiệu với quý độc giả bài phỏng vấn riêng (exclusive interview) với TS. Trần Đình Phong, được thực hiện trong khoảng thời gian ngay trước khi giải được chính thức công bố.

TS Trần Đình Phong. Ảnh: VietnamNet
***

1) Theo tiến sĩ, kết quả nghiên cứu có phải là một yếu tố trọng yếu để đánh giá năng suất lao động?

Các kết quả nghiên cứu được thể hiện bằng các sản phẩm khoa học công nghệ. Tuỳ từng ngành mà các sản phẩm này có thể khác nhau (patents / ISI papers / conference papers v.v..). Có thể dễ dàng so sánh kết quả lao động của một phòng thí nghiệm hoặc một nhóm nghiên cứu hoặc một cá nhân nghiên cứu với kết quả của một phòng thí nghiệm, một nhóm hay một cá nhân trong cùng lĩnh vực ở Việt Nam, khu vực, các nước trình độ cao nhất.

Trên thực tế, có những chương trình nghiên cứu tham vọng, những thí nghiệm khó mà thất bại nhiều hơn thành công thì việc đánh giá năng suất lao động dựa trên đếm đầu ra của sản phẩm là không thoả đáng. Vì vậy vai trò của những người làm lãnh đạo khoa học rất quan trọng. Họ phải hiểu và đánh giá được năng suất lao động qua các yếu tố cực khó cân đong đo đếm này.

2) Đối với tiến sĩ, một học giả như thế nào thì là người có uy tín học thuật?

Trước hết một người có uy tín học thuật nên là người đang lãnh đạo nhóm nghiên cứu tiến hành các chương trình/ dự án nghiên cứu trình độ cao, tham vọng. Đồng thời, năng suất lao động phải được thể hiện rõ ràng thông qua các yếu tố như kết quả nghiên cứu, kết quả ứng dụng hay lượng trích dẫn. Người đó cũng phải có uy tín trong mạng lưới quốc gia và quốc tế như được mời phản biện từ các ban biên tập tạp chí uy tín hay được mời tham gia thảo luận xây dựng các chương trình nghiên cứu quốc gia/ quốc tế hay các hội nghị/ hội thảo lớn. Cuối cùng, các sinh viên/ nghiên cứu viên làm việc với họ phải thể hiện được vai trò của mình khi ra làm việc độc lập.

Điều kiện để có nhóm nghiên cứu mạnh

3) Là một người thường tham gia các nhóm nghiên cứu mạnh, theo tiến sĩ thế nào là cách thức để tổ chức một nhóm nghiên cứu mạnh và bền vững:

Thực sự thì tôi có cơ hội tham gia những hợp tác nghiên cứu với các nhóm nghiên cứu mạnh trong các mạng lưới nghiên cứu chung. Ví dụ nhóm nghiên cứu của TS. Vincent Artero ở CEA Grenoble là một nhóm mạnh ở Châu Âu trong lĩnh vực nghiên cứu lá nhân tạo. Còn nhóm nghiên cứu hiện giờ tôi đang xây dựng ở USTH rất khó có thể được xem là một nhóm nghiên cứu mạnh ở thời điểm này. Thứ nhất vì nguồn lực của chúng tôi còn rất mỏng. Chúng tôi thực sự mới chỉ là một nhóm nghiên cứu trẻ. Cũng xin lưu ý là chúng ta cũng đã có một số nhóm nghiên cứu mạnh được thành lập với tài trợ của Quỹ NAFOSTED. Thành ra các đồng nghiệp đang xây dựng và lãnh đạo các nhóm nghiên cứu mạnh đó sẽ có những chia sẻ và phân tích chính xác về việc này.

TS Trần Đình Phong hướng dẫn sinh viên thực hành thí nghiệm. Ảnh: VietnamNet

Dưới đây tôi xin chia sẻ những suy nghĩ và hiểu biết của cá nhân mình về việc này.

Tôi nghĩ, đánh giá một nhóm nghiên cứu ko chỉ đơn giản là đếm số sản phẩm đầu ra, số grant mà quan trọng nhất là năng lực của nhóm nghiên cứu. Một nhóm nghiên cứu mạnh phải có khả năng thực hiện các nghiên cứu trình độ cao, và phải có lộ trình phát triển để năng lực ngày càng cao: ví dụ trong ngành của tôi là ngày càng làm được các thí nghiệm, các nghiên cứu khó. Với suy nghĩ đó thì tổ chức một nhóm nghiên cứu mạnh cần:

* Con người: Phải tập hợp và giữ được những người giỏi, đến với nhau vì mục đích nghiên cứu, cùng làm những nghiên cứu trình độ cao. Người giỏi thì thường có nhiều lựa chọn. Cái khó bây giờ là làm sao để những người giỏi đang ở Việt Nam sống được với nghề một cách tương đối thoải mái? Giải quyết được điều này thì không cần hô hào nhiều người giỏi tiếp theo cũng sẽ về và đóng góp cho khoa học Việt Nam.

* Đội ngũ nghiên cứu sinh tiến sĩ và sau tiến sĩ: Đây là đội ngũ những người làm thực nghiệm chính của nhóm nghiên cứu. Nếu không có được chế độ lương và đãi ngộ phù hợp cho họ thì sẽ không bao giờ xây dựng được một nhóm nghiên cứu cho đúng nghĩa chứ chưa nói nhóm nghiên cứu mạnh. Cá nhân tôi nhìn thấy rất nhiều nguồn tiền để làm các học bổng đó nếu chúng ta muốn làm: Kinh phí hoạt động của Đoàn thanh niên, các hội, các tổ chức. Tuy nhiên, hiện nay ta thường trao thưởng một lần cho một thành tích nào đấy nhưng lại ko có được các xuất học bổng trợ cấp dài hạn (3-4 năm).

* Trang thiết bị nghiên cứu: các quỹ khoa học cần phải tính đến cả nội dung đầu tư trang thiết bị nghiên cứu. Không có tiền đó thì các nhóm sẽ khó nâng được "nội công" của mình lên với các thí nghiệm mới, các nghiên cứu mới. Không phát triển được cái đó, sau khi công bố được một số bài báo trình độ cao thì năng lực thực nghiệm của nhóm nghiên cứu sẽ lại dậm chân tại chỗ. Các nhà làm chính sách cũng nên xem xét thành lập các trung tâm chia sẻ nguồn lực nghiên cứu (technical platform) để các nhóm nghiên cứu có thể tới chia sẻ tài nguyên thực nghiệm. Đây cũng là xu hướng chung hiện nay.

* Thời gian: Một nhóm nghiên cứu được hình thành và phát triển cũng cần 3-5 năm (không phải vô cớ mà vị trí Assistant Professor ở nước ngoài thường là 3 đến 6 năm). Lãnh đạo, đơn vị quản lí đầu tư cũng cần phải kiên nhẫn. Nếu tư duy kiểu như với số tiền đầu tư từng này thì khi nào ra được sản phẩm bán ra thị trường thì khó có thể thành công được.

Cần 1-2 lĩnh vực đỉnh cao

Là người đã có nhiều công trình chất lượng tốt, theo tiến sĩ, vấn đề tài chính có phải là một trong những yếu tố kìm hãm sự phát triển của khoa học Việt Nam không?

Câu hỏi có 2 khía cạnh: một là số tiền đầu tư, hai là hiệu quả đầu tư. Nghiên cứu khoa học trình độ cao thì chắc chắn không hề rẻ. Với kinh tế của Việt Nam bây giờ chắc không đủ sức để đầu tư mạnh tay cho tất cả các lĩnh vực. Nên chăng có một uỷ ban quốc gia, độc lập nghiên cứu xem một vài lĩnh vực mà Việt Nam cần ngay và có khả năng chơi một ván "tất tay" đầu tư thật mạnh, lên trình độ cao nhất. Bài học của Đài Loan làm Công nghệ bán dẫn là một bài học rất đẹp. Có 1-2 lĩnh vực đỉnh cao vẫn tốt hơn là tất cả đều bình bình. Thứ hai, khi tiền ít thì hiệu quả sử dụng kinh phí là rất cần quan tâm. Hiệu quả đầu tư sẽ cao khi các tổ chức, cá nhân tham gia nghiên cứu và phát triển khoa học công nghệ có cơ hội bình đẳng trong việc tiếp cận các nguồn lực trong đó có kinh phí nghiên cứu. Tôi nghĩ Quỹ NAFOSTED đang là một ví dụ đẹp trong giải quyết vấn đề hiệu quả đầu tư nghiên cứu. Hi vọng là sắp tới sẽ có nhiều hơn những Quỹ nghiên cứu tương tự như vậy tài trợ cho cộng đồng khoa học.

Không liên quan đến câu hỏi của bạn, nhưng có một giá trị mà các tài trợ nghiên cứu đem lại chính là nâng cao năng lực của các giảng viên đại học, những người tham gia đào tạo đại học và sau đại học. Mà người hưởng lợi từ việc này chính là người học. Tất nhiên lợi ích gián tiếp này rất khó có thể định lượng. Có một thực tế là chúng ta đang dùng rất nhiều tiền cho việc gửi con em mình đi đào tạo tại nước ngoài. Đương nhiên việc đó rất tốt và cần khuyến khích, tư vấn làm sao cho hiệu quả. Tuy nhiên không phải sinh viên nào cũng có cơ hội như vậy. Thành ra đầu tư nghiên cứu khoa học công nghệ trong nước cũng là một hành động quan trọng trong việc đem lại cơ hội thụ hưởng giáo dục chất lượng cao một cách bình đẳng cho nhiều người.

***

Giải thưởng Tạ Quang Bửu là giải thưởng của Bộ Khoa học và Công nghệ và được Quỹ Phát triển khoa học và công nghệ Quốc gia (Nafosted) triển khai tổ chức từ năm 2013. Giải thưởng bao gồm các lĩnh vực:Toán học, Khoa học máy tính và thông tin, Vật lý, Hóa học, Khoa học trái đất và môi trường, Khoa học sự sống – Y sinh Dược học, Khoa học sự sống – Sinh học Nông nghiệp, Cơ học. Đây là một giải thưởng cao quý đối với các nhà khoa học Việt Nam, dù là giải thưởng của bộ nhưng có thể nói, đây là giải thưởng mang tầm cỡ Quốc gia.

**Thực hiện: Hồ Mạnh Tùng (manhho18@apu.ac.jp); Hồ Mạnh Toàn (toan.ho@wu.edu.vn); Phạm Hiệp (hiep.pham@wu.edu.vn).*

Theo sc.sshpa.com